

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Esitetty 40 työttömyyspäivän aikaraja on varsin lyhyt esim. rekrytointiprosessien näkökulmasta ja voidaan pitää työnhakija-asiakkaan näkökulmasta kohtuuttomana. Uudistus vaikuttanee työllistymistä nopeuttavasti siihen asiakasryhmään, joka aiemmin on voinut passivoitua työnhaussa ansiosidonnaiselle päästyään. Mutta on huomattava, että ko. ryhmä ei edusta kaikkia työnhakijoita ja työllistyminen ei kaikille asiakasryhmille ja kaikilla alueilla ole samalla tavoin mahdollista.

Lausuttavaa palkkatuetta työtä ja työssäoloheitoa koskevasta ehdotuksesta?

Esitys sisältää asetelman, että työnantajan kannattaa hakea palkkatukea työllistäessään mutta työnhakijan ei kannata ottaa palkkatuetta työsuhdetta vastaan. Tämä siitä syystä, että työnhakija kärsii, koska ei pysty kerryttämään ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa kuten hän pystyisi ns. normaalissa työsuhhteessa. Asetelma on varsin erikoinen ja epäedullinen lopulta molemmille osapuolille, koska työnhakijat eivät välttämättä ota vastaan työtä, johon liittyy palkkatukisubventio. Palkkatuki on kuitenkin ollut hyvä kannustin työnantajalle ja helpottanut monen vaikeasti työllistyvän työnhakijan työllistymistä.

Positiivista esityksessä on se, että edes osatyökykyisten osalta palkkatuki säilyisi ennallaan ja kerryttäisi työssäoloheitoa ja toisaalta kannustaisi työnantajia palkkaamaan myös osatyökykyisiä.

Ylipäättään pidämme epätarkoituksenmukaisena sitä, että palkkatukeen merkittävästi vaikuttava uudistus tehtäisiin 4 kuukautta aiemmin kuin koko toimintamallia muuttava TE24-uudistus astuu voimaan. Työvoimapolitiikan järjestämisvastuun siirtyessä kunnille ja rahoitusjärjestelmän muuttuessa, on hyvin todennäköistä, että palkkatuen käyttö muuttuu merkittävästi joka tapauksessa. Viranomaisia, työnantajia ja asiakkaita kuormitetaan muutoksilla lyhyen ajan sisään useaan otteeseen.

Lausuttavaa työllistämisveloitteen ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

Kunnan työllistämisveloitteen poisto on perusteltua. Tärkeä kuitenkin turvata tehostetut palvelut ja toimenpiteet ikääntyneemmille työnhakijoille, joiden työllistyminen on tutkitusti haasteellista.

Esityksessä ei riittävästi huomioida sitä taloudellisen vaikutuksen riskiä, joka uudistuksessa kunnille todennäköisesti tulee. Työnhakijoiden ikääntyneemmissä ikäluokissa työllistyminen on haastavaa ja työttömyysaste on jatkossakin korkea.

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehdosta ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidoonnoisista poikkeuksista?

-

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Hallituksen esityksen analyysi taloudellisista vaikutuksista kotitalouksiin on varsin ristiriitainen. Kokemusperäisesti työllisyyspalveluissa arvioidaan, että uudistuksen vaikutus kotitalouksiin on usean työnhakija-asiakkaan kohdalla negatiivinen ja vähentää heidän työllistymismahdollisuuksiaan entisestään.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

HE:ssä esitetyt arviot ovat julkisen talouden näkökulmasta liiankin positiivisia. Uudistus lisää kunnan kustannuksia, mikäli kohderyhmä ei esitettyjen arvioiden mukaisesti työllistyäkään ilman palkkatukea.

Ehdotus, jonka mukaan palkkatuettu työ ei kerryttäisi työssäoloehdosta, lisää arvon mukaan kuntien vastuita työttömyysetuusmenoista. Tämä johtuu siitä, että työssäoloehdon täytyminen ja siihen liittyvä siirtyminen työmarkkinatueltä perus- tai ansiopäivärahalle nolaa kunnan rahoitusvastuun, ja siitä, että palkkatuettu työ ei enää jatkossa olisi keino estää työttömyyden pitkittymistä niin, että työtön työnhakija saatuaan perus- tai ansiopäivärahaa enimmäisajan siirtyy työmarkkinatueltä, jolloin työttömyyspäivärahapäivät ja työmarkkinatukipäivät lasketaan yhteen kunnan rahoitusvastuuta määritettäessä. Toisaalta ehdotuksella arvioidaan olevan positiivisia työllisyysvaikutuksia, mikä vähentäisi kuntien

Koska kunnilla on toimeentulotuen rahoitusvastuun lisäksi rahoitusvastuuta ainoastaan työttömyysetuuksista, on tunnistettu, että kunnilla on kannustin siirtää työttömiä työnhakijoita mahdollisuuksien mukaan työvoiman ulkopuolelle. Tämä kannustin voi tarkoittaa esimerkiksi pyrkimystä edistää yksilöiden pääsyä työkyvyttömyyseläkkeelle tai sairauspäivärahalle, jolloin kunta pääsee irtautumaan työttömyysetuuden rahoitusvastuusta. On kuitenkin huomattava, että sosiaali- ja terveyspalvelut eivät ole enää kunnan palveluita ja suoraa ohjausmekanismia ei ole. Täten veloitteet ja keinot eivät edelleenkään ole samoissa käsissä.

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

Esityksessä todetaan, että muutokset lisäävät siirtymävaiheessa työttömyysturvaetuuden maksajien neuvontatyötä sekä tarvetta tiedottamiseen ja henkilöstön kouluttamiseen. Lisääntynyt väliaikainen työmäärän kasvu tulisi huomioida kustannusarvioissa.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

-

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Muutosten jälkikäteisarvioinnissa tulisi huomioida välittömien säästövaikutusten lisäksi pitkäaikaiset vaikutukset niiden henkilöiden työuriin, joita muutokset koskevat. Tulorekisteriä tulisi voida hyödyntää eri työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointiin. Lisäksi tulisi seurata, lisääntyykö toimeentulotuen käyttö työttömillä työnhakijoilla.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Kuten jo aiemmissa kohdissa nostimme esiin, on ajankohta uudistuksille syyskuussa 2024 monin tavoin huono. TE-palveluiden siirto kuntiin vie valtavasti voimavaroja kaikilta toimijoilta ja lakiuudistus lisää kuormitusta. Hallituksen esityksessä ehdotetut uudistukset tulisi astua voimaan aikaisintaan 1.1.2025 alkaen.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

-

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

Vuonna 2023 Porissa oli palkkatuella työllistettyjä joko kunnalle, yhdistykseen tai yritykseen n. 600 eri henkilöä. Nämä henkilöt pääsääntöisesti saavat työssäoloehdon täyteen joko palkkatukityösuhteessa tai siten, että kunta tukee työllistymistä suoralla kuntalisällä keskimäärin 2 kk puolen vuoden palkkatukityösuhteen perään. Näin ollen n. 600 henkilöä on vuositasolla pois työmarkkinatuen maksuosuuslistalla sen aikaa, kun ovat ansiosidonnaisella päivärahalta. Tarkkaa arviota on vaikea tehdä mutta esimerkkinä kerrottakoon, että Porissa on vuositasolla 1956 työmarkkinatuen maksuosuuslistalla olevaa henkilöä ja keskimääräinen korvaus kunnalta on 22e/pv. Jatkossa rahoitusvastuu muuttuu ja arviota on sikäläkin vaikea tehdä mutta kunnan näkökulmasta puhutaan merkittävistä summista mikäli nykyiset palkkatuen jälkeen ansiosidonnaiselle siirtyneet ja työttömäksi työnhakijaksi jäävät näkyisivätkin kunnan maksuosuuksissa. Säästöä kunnalle toki tulee siitä, että ei ole kuluja kuntalisästä tai kunnan osalta palkkatuen osalta ylittävistä palkkakuluista.

Mikäli palkkatuki ei jatkossa kerrytä työssäoloehto, kannustaa se kuntia kehittämään muunlaisia työllistämistä tukevia etuuksia kuten rekrypalkkio. Näin pystyttäisiin turvaamaan työsuhteita myös niille työnhakijoille, joiden työllistyminen ilman kannustinta on hankalaa. On hyvä huomata, että ainakin nykymallissa iso osa palkkatuella olleista palaa työttömäksi työnhakijaksi.

Ketonen Jenni
Porin kaupunki, työllisyyspalvelut